

NVWOA Nieuwsbrief

november 2004, jaargang 9, nr. 4

Redactieadres: Hans de Groot Jeanne d'Arclaan 250 1183 BG Amstelveen tel.: 020 – 647 53 49, e-mail: hansvaio@planet.nl

In deze Nieuwsbrief...

- NVWOA-bestuurslid prof. dr. Willem de Graaff overleden
- Geoffrey Dean opnieuw op bezoek bij de NVWOA
- De horoscopencollecties van Girolamo Cardano
- Reïncarnatie-astroloog Nienhuis
- Onderzoek naar overlijdensadvertenties (3)
- Denken over de NVWOA

Willem de Graaff overleden

Op 2 oktober kregen wij bericht van het overlijden van ons zeer gewaardeerde NVWOA-bestuurslid Willem de Graaff. Met zijn karakteristieke nuchterheid zinspeelde hij na een ingrijpende hartoperatie al enige tijd op zijn overlijden. Toch kwam zijn overlijden aan de complicaties van een gebroken heup voor ons allen onverwacht.

Willem de Graaff heeft zich vele jaren ingezet voor de NVWOA. Niet alleen was hij lange tijd penningmeester maar ook konden dankzij hem de Open Huis-bijeenkomsten gedurende vele jaren gehouden worden in de Utrechtse Sterrenwacht.

Willem de Graaff was een onafhankelijk denker die ondanks zijn geworteldheid in de strikte empirie van de natuurwetenschappen ooit, naar eigen zeggen op empirische gronden, geraakt was door de astrologie. Sindsdien hield hij een zowel open als kritische belangstelling voor astrologen en hun ideeën. Hij werd het nooit moe het gesprek aan te gaan met aanhangers van de meest opmerkelijke en empirisch onhoudbare ideeën.

Ook was hij een trouw deelnemer aan het Utrechts Overleg, een gespreksgroep met vertegenwoordiging uit de voormalige werkgroep astrologie van Skepsis, de Astrologische Vakvereniging Nederland, de Werkgemeenschap van Astrologen en de NVWOA.

Wij zullen Willem als bescheiden mens, als zuiver en onbevooroordeeld denker met een uitgesproken gevoel voor humor zeer missen, bij de bestuursvergaderingen en bij de Open Huis-bijeenkomsten.

Het NVWOA-bestuur

Geoffrey Dean weer op bezoek bij de NVWOA

Op zaterdag 4 december is Geoffrey Dean opnieuw op bezoek bij de NVWOA. Hij zal dan vooral spreken over het belang van onderzoek naar astrologie als werktuig. Om als werktuig te kunnen fungeren hoeft astrologie niet noodzakelijk 'waar' te zijn. Dit nieuwe onderzoek kan, in tegenstelling tot het bestaande, direct bruikbaar zijn voor astrologen en hun cliënten. Bij wijze van experiment is er een verkenning van de poëzie - de kunstvorm die volgens Dean het nauwst verwant is

aan astrologie - om te zien of begrip van het ene de toepassing van het andere kan verbeteren. Zijpaden en ook humor niet schuwend legt Geoffrey Dean de nadruk op het verbeteren van de astrologische praktijk. De lezing wordt gegeven in het Engels.

De horoscopencollecties van Girolamo Cardano

Verslag van de lezing door dr. Steven Vanden Broecke op 4 sept. '04

Dr. Steven Vanden Broecke was Postdoctoral Teaching Fellow aan het Department of the History of Science and Technology van de John Hopkins University. Hij is nu verbonden aan de Katholieke Universiteit Brussel. De horoscopencollectie van Cardano was het thema van zijn lezing op de conferentie Horoscopes and History, in juli van dit jaar aan de Universiteit van Amsterdam.

De Italiaanse arts Girolamo Cardano (1501 - 1576), had in Italië ten tijde van de Renaissance een aantal astrologische tractaten geschreven. Deze genoten enige bekendheid. Rond 1540 werd hij benaderd door de Neurenbergse uitgever Johann Petreius over een nieuwe uitgave van twee van zijn astrologische werken: *De supplemento almanach*, over het beter gebruiken van efemeriden en *De temporum et motuum erraticum restitutione*, dat betrekking had op het door observatie corrigeren van planeetparameters. Met de Duitse uitgave die in 1543 verscheen onder de naam *Libelli duo*¹ breidde hij zijn werkkerrein uit naar het gebied ten noorden van de Alpen. De uitgave had veel succes, wat niet in de laatste plaats te danken was aan de collectie van 67 opmerkelijke geboortehoroscopen die een belangrijk deel van de inhoud uitmaakten. Deze collectie sloot aan bij een interesse voor geboortehoroscopen van bekendheden in de gistende diplomatie van het Heilige Roomse Rijk. Cardano echter motiveerde het publiceren van de horoscopencollectie vanuit pedagogische gronden die sterk afweken van de toen heersende opvattingen op dat gebied. De kunst van de astrologie was naar zijn oordeel te veelomvattend, 'oneindig' in zijn woorden, om te worden aangeleerd volgens een strikt omschreven 'eindige' methode:

“Zonder overdrijven kan worden gezegd, dat een ieder die de toekomst niet begrijpt met behulp van dit korte doch goedgevulde boekje, deze ook niet zal begrijpen met een veelheid van boeken. Daar de kunst oneindig is, moet zij worden onderwezen door middel van oordeel, niet door methode.”

Volgens Kocku van Stuckrad had Cardano het inzicht dat astrologie in wezen een hermeneutische bezigheid is die een

overtuigend beeld van de persoonlijkheid tracht te genereren via een open dialoog met de betrokkene².

Een recente visie van Roy Willis en Patrick Curry is opmerkelijk gelijklopend³. Zij interpreteren astrologie als 'slimme kennis' (cunning knowledge; *mêtis*), waarin het ritueel van het opstellen en interpreteren van de horoscoop bepalend is voor de betekenis van de verschillende factoren erin. Deze 'metische waarheid' kan niet worden gemeten, verklaard, universeel toegepast of onderwezen. De consequentie hiervan is dat astrologie kennelijk niet kan worden gevangen in kennistheoretische termen.

Als astrologie een 'oneindige' kunst is, hoe kan men die dan onderwijzen? Het was daarvoor dat Cardano de verzameling horoscopen nodig had. Als universitair opgeleid medicus was hij vertrouwd met het eerste van de Aforismen van Hippocrates: "Vita brevis, ars verò longa" of, vrij vertaald, de kunst (de te volbrengen taak) is lang, het leven kort. Zoals de medische wetenschap oneindig was in vergelijking met het beperkte kader waarbinnen deze in de praktijk kon worden toegepast, zo gold dat ook voor de astrologie. Cardano beschouwde de doctrina aforistica, het gebruik van aforismen als de beste manier om medische kennis over te dragen. De beste manier om astrologische kennis over te dragen was met behulp van horoscoopverzamelingen. Dit paste in het kader van zijn pogingen om de Hippocratische geneeskunst nieuw leven in te blazen, waar die aforistische methode bij hoorde. Cardano was van mening dat Hippocrates de grondslagen van de voorspelkunst had gelegd door het verzamelen en vergelijken van praktijkervaringen (*experimenta*). Hij meende ook dat zowel Ptolemeus als hijzelf op vergelijkbare wijze een betrouwbare astrologie hadden ontdekt door het vergelijken van configuraties aan de hemel en daaropvolgende gebeurtenissen. In 1547 verklaarde hij expliciet, dat de gepubliceerde verzameling van horoscopen zowel diende voor het ontdekken (*inventio*) als voor het onderwijzen van de kunst.

Toch bleef Cardano opmerkelijk terughoudend bij het omzetten van deze hoge pretenties in een concrete onderwijsmethode. Hij verwees weliswaar regelmatig naar tien boeken, die zijn complete astrologische kennis zouden bevatten, maar gaf tevens te kennen dat die boeken niet zouden worden gepubliceerd. De reden daarvoor was het beschermen van zijn zelf verworven kennis. Wèl comprimeerde hij de inhoud van de boeken tot korte aforismen die werden gepubliceerd in de *Libelli quinque* (1547)⁴.

Hoewel hij het gebruik van aforismen in de geneeskunde beschouwde als een acceptabele manier om eindige kennis met oneindige ervaring in balans te brengen scheen dit voor de astrologie toch niet goed op te gaan. De beschrijvingen bij de horoscopen in de *Libelli duo* bevatten tenminste naast aforismen ook traditionele, systematische leringen, de *disciplina*. Hoe oneindig de astrologie ook was, aan die *disciplina* viel kennelijk niet te ontkomen. De opbouw van de *Libelli quinque* bevestigt dit. De *disciplina* is nu ondergebracht in twee afzonderlijke boeken, de *inventio* alleen nog in de nieuwe verzameling van aforismen. De horoscopenverzameling, inmiddels uitgebreid tot een aantal van 100, is eenvoudig aanwezig, zonder specifieke relatie tot een van beide.

De oneindigheid van de astrologie maakte volgens Cardano dat astrologische kennis conjecturaal was, d.w.z. met een zekere mate van waarschijnlijkheid, maar zonder de zekerheid van de eindige, wèl omschreven en respectabele kennisgebieden zoals de geneeskunde, landbouw, navigatie of jurisprudentie. Dat waren verzamelingen van officiële, zekere kennis, die conjecturaal werden, een mate van onzekerheid kregen, wanneer ze werden gebruikt voor het doen van voorspellingen. Bij astrologie daarentegen was die onzekerheid in de kern reeds aanwezig. Cardano beschouwde de astrologie als het voorspellende deel van de (natuur)filosofie, waarmee hij deze deel liet uitmaken van een van de meer respectabele eindige wetenschappen.

Maar als Cardano op deze manier probeert om de astrologie onder te brengen bij de eindige wetenschappen, waarom legde hij dan zo'n nadruk op de oneindigheid ervan? Hier speelt wellicht de kritiek van Pico della Mirandola op de astrologie een rol. Enkele tientallen jaren eerder was diens *Disputationes adversus astrologiam divinatricem*, (Disputen tegen de voorspellende astrologen, Bologna, 1495) gepubliceerd. Het was een van de meest vernietigende kritieken op de astrologie die ooit werd geschreven. Op Renaissance-astrologen als Cardano had deze een diepe indruk gemaakt.⁵ Pico's kritiek was echter geheel in de traditie van de laat-middeleeuwse Aristotelische filosofie en kennisleer. Dat hield in dat uit individuele fenomenen geen algemene kennis mocht worden afgeleid. Door aan zijn horoscopenverzamelingen een centrale rol toe te kennen van oneindige individuele fenomenen kon Cardano een uitweg gebruiken die aan Pico niet openstond.

Er was sprake van spanning tussen Cardano's volhardend zoeken naar de oneindige ervaring en zijn pogingen om die te vangen in het gesloten, eindige raamwerk van een gevestigde leer. Artsen tijdens de Renaissance waren met die spanning zeer vertrouwd en losten die op met een wat meer ontspannen kijk op kennis en empirisch bewijs. Ze gingen er vanuit dat het natuurlijke en het bovennatuurlijke, het gewone en het bijzondere, in ongeveer gelijke mate aanwezig waren in het bestaan. Zelfs het meest elementaire deel van hun medische kennis, de leer der temperamenten, kende volledige eigenheid toe aan de aan de individuele patiënt. Dit leidde tot een scheiding tussen de formele, in regels en voorschriften vastgelegde universeel geldige kennis en kennis die voortvloeide uit de medische praktijkervaring en die een *magna ex parte* ofwel doorgaans juist karakter had. De geneeskunde was met andere woorden een eindige leer over oneindige zaken.

Het schijnt dat Cardano deze opvattingen in de medische wereld gebruikte om zijn eigen nadruk op de astrologische praktijkervaring te rechtvaardigen. Hij legt nog eens de nadruk op de conjecturale aard van astrologische duidingen in een brief aan Archinto, die aan de horoscopencollectie van 1547 voorafging:

"Natuurlijke oorzaken, zoals wij vinden dat de sterren zijn, kunnen door natuurlijke redenen worden gefrustreerd. En de kunsten bereiken hun doel noodzakelijkerwijs, maar slechts voor het grootste deel (*magna ex parte*), wat ook het geval is voor de kennis van de sterren."

De horoscopen in de collecties werden door Cardano met enthousiasme gepresenteerd als bovennatuurlijke wonderen. In de inleiding tot de collectie uit 1547 zegt hij: “We voegen geen van deze horoscopen zomaar willekeurig toe, want elk ervan verdient bewondering.”

En inderdaad vermeldt Cardano van elk van de personen wier geboortehoroscoop hij analyseert één enkel bijzonder kenmerk. Maar in plaats van deze individuele kenmerken op te voeren als dingen die de algemeen geldende wereldorde van de eindige wetenschap tegenspreken, gebruikte hij ze juist als illustraties van de manier waarop de astrologie die wereldorde bevestigt. Wanneer hij iemands roem toeschrijft aan capaciteiten, macht en vroomheid, legt hij er ook de nadruk op dat die factoren werkzaam zijn in de specifieke historische context. Zelfs een schijnbaar monster als de Romeinse keizer Nero belichaamt een specifieke combinatie van eigenschappen binnen het geheel van de geschiedenis:

“Zoals verschillende terugkerende, constante en gelijkmatige bewegingen van de sterren een grote variatie veroorzaken die vreemd lijkt aan alle gelijkheid, vergelijkbaarheid of constantheid; zo zouden we kunnen denken dat alles plaatsvindt door toeval en goed geluk, wanneer het gevarieerd, ongelijk en inconstant schijnt.”

Door via de horoscoopverzamelingen de banden van de Renaissance-astrologie met de geneeskunde te cultiveren tracht Girolamo Cardano haar academische status te bevestigen in een tijd waarin deze begint te tanen. Op pedagogisch gebied deed hij dat door het Hippocratische voorbeeld te volgen van een op empirie gebaseerde *doctrina aphoristica* die zorgvuldig afstand hield van de traditionele, theoretische *disciplina*.

Cardano trok expliciet parallellen tussen astrologie en geneeskunde, door beide op te voeren als eindige leer over oneindige zaken. Het onderwerp van onderzoek, vastgelegd in de horoscoopverzamelingen, werd gepresenteerd als oneindig individueel, maar leverde niettemin geldige kennis op.

Noten:

¹ Cardano, G. (1543). *Libelli duo*. Neurenberg: Johannes Petreius.

² Von Stuckrad, K. (2003). *Geschichte der Astrologie. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*. München: C.H. Beck.

³ Willis, R. and Curry, P. (2004). *Astrology, Science and Culture. Pulling Down the Moon*. Oxford/New York: Berg.

⁴ Cardano, G. (1547). *Libelli quinque*. Neurenberg: Johannes Petreius.

⁵ Vanden Broecke, S. (2003). *The Limits of Influence. Pico, Louvain, and the Crisis of Renaissance Astrology*. Leiden: Brill.

(Ongeautoriseerde) samenvatting: Hans van Oosterhout

Reïncarnatie-astroloog Nienhuis

Verslag van de lezing door Albert Bredenhoff op 2 oktober '04

In het voormalig astrologisch blad *Toekomst* van J.J. Mieremet - later overgenomen door Ed Noordman - verschenen in de 60-er jaren advertenties waarin een zekere W. Nienhuis astrologisch Nederland attendeerde op de mogelijkheid van een door hem op te stellen zogenaamde reïncarnatiehoroscoop, gebaseerd op de geboortefiguur van het huidige leven.

Dit aanbod trok grote belangstelling: velen gingen over tot bestelling, waarop zij een keurig verzorgde map ontvingen met daarin een zestal bladzijden, bestaande uit een inleiding waarin werd gewezen op de mogelijkheid van vervolgpstellingen naar nog andere vroegere levens uit de eerste reïncarnatiehoroscoop, alsmede op die voor berekening van progressieve jaarhoroscopen. Voor het overige bevatte de inleiding enige terloopse opmerkingen m.b.t. de huidige radix. Blad twee gaf een zorgvuldig getekende geboortefiguur te zien van het huidig leven, compleet met tabelopstelling van alle standen en aspecten. Blad 3 gaf de dito geboortefiguur van een vroeger leven, met daaronder enige berekeningen en formules. Blad 4 bevatte een beschrijving van de streek en geboorteplaats van het toenmalige leven, geïllustreerd met een uit een atlas geknipt kaartje van het gebied en een stadsgezicht plus opsomming van een aantal historische data, achtergronden en toeristische bezienswaardigheden. Op blad 5 werd de persoonlijkheid van de reïncarnatiefiguur geschetst, diens maatschappelijke omstandigheden et cetera, gevolgd door een poging verband te leggen tussen het vorig en het huidig leven in het licht van karmische verbindingen. Blad 6 tenslotte bevatte een korte duiding van de huidige horoscoop met summieri prognoses.

Alles bijeen een blijk van tijdinvestering en arbeid dat weliswaar de prijs van f. 35.- rechtvaardigde, maar waarop inhoudelijk gezien uiteenlopend kon worden gereageerd, variërend van teleurstelling en scepsis tot onvoorwaardelijk geloof en reizen naar genoemde oorden voor nader genealogisch onderzoek. Niettemin hield de door Nienhuis geopperde mogelijkheid als zodanig, de opstelling van reïncarnatiehoroscopen, de gedachten bezig van zowel astrologen als (para)psychologen onder wie onderzoekers als professor Tenhaeff. Dit was met name omdat Nienhuis zich beriep op een speciale formule die hem tijdens een spiritistische seance geopenbaard zou zijn uit contact met een Spaans astroloog uit de 15e eeuw. Deze zou hem in een van zijn vorige levens al gediend hebben als zijn huisastroloog. Diverse astrologen begonnen zich te verdiepen in de (onvolledige) berekeningen die Nienhuis aan zijn reïncarnatiehoroscopen toevoegde. Onvolledig, doordat Nienhuis de sleutel ervan zorgvuldig geheimhield en deze tenslotte in 1971 met zich meenam in zijn graf.

Dat het leven en werk van de intrigerende persoon Nienhuis en de rond hem ontstane kringen van geïnteresseerden voor Albert Bredenhoff aanleiding was tot een studie zal niemand verwonderen die kennis heeft genomen van andere publicaties van zijn hand, die berusten op fascinerende speurtochten door feitenmateriaal rond interessante persoonlijkheden en mysterieuze verschijnselen. Evenmin verbazend is het dat slechts één samenvattende lezing over het zestal artikelen dat hij in de 1979/80-edities van het blad *Toekomst* wijdde aan het onderwerp reïncarnatie-astrologie voldoende gespreksstof bleek op te leveren voor een vol uur van nuttige uitwisseling aan visies en bevindingen onder de aanwezigen op deze Open Huis-bijeenkomst van de NWO.

Samenvatting: Maria Meij.

Onderzoek naar overlijdensadvertenties (3)

door Frank Vernooij

Inleiding

Dit is het derde deel van een rapportage over de tekens van Zon en de Maan bij geboortedata van overledenen, zoals vermeld in overlijdensadvertenties van sommige landelijke kranten. Eerdere verslagen verschenen in de nieuwsbrieven van februari en mei 2004. Alle berekeningen in het vorige en onderhavige verslag zijn uitgevoerd m.b.v. het programma PlanetDance 3.2 van Jean Cremers en met Microsoft Excel 97. Alle waarschijnlijkheidswaarden zijn gebaseerd op de chi-kwadraat toets (2-zijdig), uitgaande van een veronderstelde normaalverdeling van de data. Data werden genoteerd voor 12 uur locale tijd. Voor meer achtergrond : zie de vorige artikelen.

De vorige twee artikelen over mijn onderzoek van overlijdensadvertenties hadden betrekking op de Maan in teken. Achterliggende gedachte was dat de Maan astrologisch aangeeft waar iemand zich bij thuis voelt, en dit zou voor een krantenlezer t.o.v. zijn krant kunnen opgaan.

Zowel bij Trouw als bij de NRC kwamen enkele consistente tendensen aan het licht. Het ligt voor de hand ook te kijken of het teken waar de Zon in staat enig patroon laat zien. In het onderhavige verslag onderzoek ik dat voor het dagblad Trouw voor data tot 2000.

Ten overvloede misschien: deze rapportages hebben niet de pretentie van een afgerond wetenschappelijk artikel. Het is in het beste geval een voorstadium. Elke kritische reactie of suggestie is van harte welkom.

Korte samenvatting van de resultaten

De hypothese vooraf was dat de verdeling van de data over de tekens geen afwijking zou laten zien van wat te verwachten was. Het zal blijken dat de Zon in de positieve tekens en vooral in het element lucht relatief hoog scoort.

Dit maakt de eerdere bevinding dat de Maan juist beduidend lager scoorde in de positieve tekens extra interessant.

Daarmee komt de combinatie Zon-Maan in het vizier.

De combinatie Zon in positief met Maan in een negatief teken springt er inderdaad uit.

Een replicatie over de jaargangen 2001 tot medio 2004 lijkt verrassend sterke aanwijzingen in de zelfde richting te laten zien.

Zon in teken in Trouw, jaargangen 1990,1991,1994 t/m 2000

Bij astrologisch onderzoek naar de frequentie waarmee de Zon in verschillende tekens wordt aangetroffen is het noodzakelijk te corrigeren voor interfererende variabelen ten einde de te verwachten aantallen te kunnen vaststellen.

De belangrijkste zijn de algemene fluctuaties van geboortecijfers in een populatie en het feit dat de Zon niet even lang in elk teken staat. (Zie ook het artikel van Jan van Rooij 'Sterrenbeeld en Studierichting' in AinO jrg 7 nr2 winter1992-93). Het is een groot probleem om voor de eerste variabele afdoende te corrigeren. Wel is vaak bekend hoe de geboortecijfers in een land gefluctueerd hebben over de maanden van elk jaar over een langere periode, maar eerder is ook aangetoond dat er voor subgroepen, b.v. sociale lagen, specifieke fluctuaties gelden. Dus zelfs al bestaat de populatie uit personen van een zelfde land, dan nog is niet met zekerheid te bepalen wat de verwachte waarde is, laat staan bij groepen die samengesteld zijn uit verschillende nationaliteiten. Slechts bij duidelijke en consistent terugkerende verschillen t.o.v. zo goed mogelijk benaderde verwachte frequenties zou men de astrologische hypothese kunnen overwegen. In eerder nog ongepubliceerd onderzoek van Hans van Oosterhout en ondergetekende is berekend welke de verwachte frequenties van de Zon in teken zijn voor de jaargangen van Trouw van 1994-2000, wanneer rekening gehouden wordt met de fluctuatie van geboortecijfers over de maanden in verschillende jaren in Nederland, en met het verschillend aantal dagen waarin de Zon in een teken staat, die ook licht fluctueren per jaar. In welke mate deze populatie qua sociale laag afwijkt van het gemiddelde van de Nederlandse bevolking is onbekend.

Vaststellen van verwachte frequenties

Tabel 1 vermeldt de op bovenstaande wijze berekende verwachte frequenties per teken, uitgedrukt in percentuele afwijking van het gemiddelde, voor de jaargangen 1994 t/m 2000.

B de jaargangen 1994 tot en met 2000 zijn 9895 data geregistreerd. Gedeeld door 12 betekent dat per teken een gemiddelde van 824,57: de ongecorrigeerde verwachte frequentie. Voor correctie voor de genoemde variabelen moet er bij het teken Ram 4.4 % van deze gemiddelde frequentie, dus 36,3 opgeteld worden, zodat de verwachte frequentie 860.9 wordt. Bij het teken Stier is dat 3,44 % etc. Daarbij is gebruik gemaakt van de registratie van de geboortecijfers door het C.B.S. (Centraal Bureau voor de Statistiek).

Data

Van het dagblad Trouw werden geboortedata verzameld, zoals ze in de jaargangen 1990, 1991 en 1994 tot en met 2000 verschenen in overlijdensadvertenties. Het gaat dus om de geboortedata van de overledenen voor wie in Trouw een overlijdensadvertentie gepubliceerd werd. In totaal werden zo 12133 data geregistreerd (zie tabel 2). Dit totaal is in chronologische volgorde verdeeld in een sample A (N 6066) en sample B (N 6067).

Tabel 1. Verwachte aantallen uitgedrukt in de percentuele afwijking van het gemiddelde

Jrg 1994 - 2000	Ar	Ta	Ge	Cn	Le	Vi	Li	Sc	Sa	Ca	Aq	Pi
N: 9895	+4.40	+3.44	+1.72	+1.02	+1.45	+1.75	-2.83	-6.72	-7.08	-3.67	+1.93	+4.58

Tabel 2. Geobserveerde frequenties van Zon in teken (12 uur G.M.T.)

Sample	Ar	Ta	Ge	Cn	Le	Vi	Li	Sc	Sa	Ca	Aq	Pi	gem.
T: 12133	1072	1041	1056	1015	1049	1038	1012	921	901	921	1047	1060	1011
Sample A: 6066	552	500	528	505	515	516	490	475	430	481	532	542	505,5
Sample B: 6067	520	541	528	510	534	522	522	446	471	440	515	518	505,5

Tabel 3. Verwachte frequenties voor ZON in TEKEN (12 uur G.M.T.)

Sample	Ar	Ta	Ge	Cn	Le	Vi	Li	Sc	Sa	Ca	Aq	Pi	gem.
T: 12133	1055,6	1045,9	1028,5	1021,4	1025,8	1028,8	982,5	943,2	939,5	974,0	1030,6	1057,4	1011
Sample A: 6066	527,7	522,9	514,2	510,7	512,8	514,3	491,2	471,5	469,7	486,9	515,3	528,7	505,5
Sample B: 6067	527,8	523,0	514,3	510,8	512,9	514,4	491,3	471,6	469,8	487,0	515,4	528,8	505,5

Tabel 4. Zon in elementen en positieve / negatieve tekens

	Vuur	Aarde	Lucht	Water	Positief	Negatief
verwacht	3020,9	3048,7	3041,6	3022	6062,5	6070,5
gevonden	3022	3000	3115	2996	6137	5996

Verwachte frequenties

De voor elk teken gevonden score in tabel 2 is in tabel 3 omgezet in een verwachte waarde m.b.v. het correctiepercentage van tabel 1. Omdat door de afrondingen de totalen een lichte wijziging ondergingen is voor de vergelijkbaarheid bij de eerste en derde rij per teken een tiende aan de score toegevoegd.

Verskil tussen de gevonden en verwachte frequenties

Een vergelijking tussen de verwachte en geobserveerde frequenties geeft voor het totaal als waarschijnlijkheidswaarde p : .72. Dus statistisch gezien is er absoluut geen verschil aantoonbaar. Bij de subsamples A en B zijn de waarden respectievelijk .79 en .48.

De elementen

Nauwkeuriger kijkend naar een mogelijk astrologisch betekenisvol patroon, valt op dat de positieve tekens (de elementen vuur en lucht) sterker vertegenwoordigd zijn bij de gevonden frequenties. Het blijkt dat het verschil tussen de positieve en negatieve tekens nagenoeg geheel voor rekening van het element lucht komt (zie tabel 4).

Bij de elementenverdeling heeft het verschil tussen geobserveerde en verwachte frequenties een waarschijnlijkheidswaarde $p = .43$. (Bij de subsamples A en B is dit respectievelijk .74 en .45.)

Voor de verdeling van positieve en negatieve tekens is $p = .18$. (Bij de subsamples A en B is dat .68 en .14)

Als we de verdeling van het element lucht nader bekijken, blijkt :

Zon in het element lucht

	lucht	andere elementen
Verwachte frequentie	3041,6	9091,4
Gevonden frequentie	3115	9018

P is hier .13, voor de subsamples A en B respectievelijk .39 en .27. Hoewel er dus een tendens lijkt dat positieve zonnetekens en met name luchttetekens frequenter vertegenwoordigd zijn, moet de kans dat het een toevalsbevinding is nog altijd als uitgangspunt worden genomen.

Elementenverdeling van Zon- en Maantekens

Wat opvalt is dat de volgorde van de frequenties bij Zon op de polariteit positieve en negatieve tekens omgekeerd is aan die van Maan (zie de nieuwsbrief van februari 2004). Bij Maan bleek de frequentie van de negatieve tekens hoger; bij Zon die van de positieve tekens, vooral in de luchttetekens.

Zon-Maan-tekencombinaties

De meest interessante combinaties lijken dus Zon in lucht met Maan in een negatief teken of Zon in positief teken met Maan in negatief teken. In hoeverre deze afwijken van de verwachting is hieronder te zien.

De verwachte waarden van Zon zijn vermeld in tabel 4. Voor de Maan is de verwachting gewettigd dat deze evenredig verdeeld is over de tekens.

Zon in lucht met Maan in negatief teken

Totaal : 12133	Zon in lucht; Maan negatief	rest
Verwacht	1520,8	10612,2
Gevonden	1576	10557
$p = .14$		

Zon in positief teken met Maan in negatief teken

Totaal : 12133	Zon positief; Maan negatief	rest
Verwacht	3031,25	9101,75
Gevonden	3144	8989
$p = .02$		

(Bij de subsamples A en B bedragen de waarden hier respectievelijk : .36 en .13.)

Kruizen

Hieronder is te zien dat de verdeling over de kruizen zeer gelijkmatig is:

N: 12133	Hoofd	Vast	beweeglijk
Verwacht	4033,5	4045,5	4054,2
Gevonden	4020	4058	4055

p = .96.

Samenvatting en discussie

Omdat de verwachte frequenties van Zon in teken onmogelijk met zekerheid zijn vast te stellen, is met een zo goed mogelijke benadering gewerkt. Alleen bij duidelijke en consistent terugkerende verschillen zou dan een astrologische verklaring overwogen kunnen worden.

In dit onderzoek komen een paar tendensen aan het licht, namelijk een groter aantal geboortes waarin de Zon in positieve tekens stond, vooral in het element lucht. Zo'n patroon lijkt moeilijk toe te schrijven aan een afwijkend geboortepatroon in een sociale laag. De verschillen t.o.v. de verwachting blijken niet statistisch significant. De kruizenverdeling toont een veel grotere mate van geobserveerde gelijkmatige verdeeldheid. Ook bij de Maantekens zagen we dat de polariteit van de positieve en negatieve tekens veel meer differentieerde dan de kruizen.

Maar samenhangend hiermee is een opmerkelijke bevinding, dat terwijl de zon de tendens laat zien met een hogere frequentie in positieve tekens te staan, dit bij de maan juist omgekeerd bleek.

Daarom is gekeken naar de frequentie van data met de combinatie zon in positief teken en maan in een negatief teken. Deze blijkt significant hoger te zijn dan verwacht (p. : .02). Alleen meerdere replicaties kunnen uitwijzen of de tendens terugkomt tot een hogere frequentie van Zon in positieve tekens en in het element lucht evenals een hogere frequentie van de combinatie Zon in positief met Maan in negatief teken.

Replicatie

Een eerste replicatie is gedaan met de data van de jaargangen van Trouw 2001 tot en met juni 2004. Voor een bepaling van de verwachte aantallen zijn de percentages uit tabel 1 gebruikt.

De geobserveerde frequentieverdeling (zie tabel 5) is anders dan wat verwacht kan worden: p = .023.

Zon in positieve en negatieve tekens

Hypothese: er zal een tendens zijn tot een hogere frequentie van positieve tekens.

Bij het verschil tussen Zon in positieve en negatieve tekens (tabel 10) blijkt $p = .008$ (eenzijdig getoetst), waarbij het effect opnieuw bijna geheel voor rekening van het element lucht komt, en bij de negatieve tekens het meest van het element aarde. Voor de elementenverdeling geldt dat $p = .01$.

Zon in luchttekens

Hypothese: er zal een tendens zijn dat de frequentie van de Zon in de luchttekens hoger is dan in de andere elementen.

En bijkomende hypothese: de frequentie van de Zon in de luchttekens zal hoger zijn dan van de Maan in luchttekens. Het verschil tussen zon en maan, beiden in de luchttekens is als hieronder weergegeven:

	Zon in lucht	in andere elementen	Maan in lucht	in andere elementen
N: 5492				
verwacht	1376,7	4115,3	1373	4119
gevonden	1467	4025	1357	4135

Combinaties van zon en maantekens

Hypothese: we verwachten een hogere frequentie van de combinatie positief Zonneteken met negatief Maanteken en een tendens van een hogere frequentie van Zon in de luchttekens in combinatie met een negatief Maanteken.

N: 5492	Zon positief met Maan negatief	rest
verwacht	1372	4120
gevonden	1432	4060

p = .035 (eenzijdig getoetst)

N: 5492	Zon in lucht met Maan negatief	rest
verwacht	688,35	4803,65
gevonden	758	4734

p = .0035 (eenzijdig getoetst)

Dit betekent dat het verschil tussen enerzijds de combinatie Zon positief/Maan negatief en anderzijds de combinatie Zon negatief/Maan positief nog verder zal afwijken van de verwachting.

Tabel 5. Score en percentuele afwijking van de verwachting 2001-2004

Aantal : 5492	Ar	Ta	Ge	Cn	Le	Vi	Li	Sc	Sa	Ca	Aq	Pi	gem.
verwacht	466	460	474	423	458	422	488	418	442	414	505	522	457,67
gevonden	477,8	473,4	465,5	462,3	464,3	465,7	444,7	426,9	425,2	440,9	466,5	478,6	/

Tabel 6. Zon in elementen en positieve / negatieve tekens

totaal	Vuur	Aarde	Lucht	Water	Positief	negatief
verwacht	1367,3	1380	1376,7	1367,8	2744	2747,8
gevonden	1366	1296	1467	1363	2833	2659

Kruizen

Hypothese: de verdeling van frequenties over de kruizen zal geen afwijking van de verwachting tonen.

Ook in deze replicatie is er geen aanwijzing dat de kruizen ongelijkmatig verdeeld zijn:

N : 5492	Hoofd	Vast	beweeglijk
Verwacht	1825,7	1831,1	1835
Gevonden	1791	1841	1860

p. : .59

Samenvatting en discussie

De tendensen die in de oorspronkelijk onderzochte populatie optraden worden in deze vervolggroep in verrassend sterke mate teruggevonden.

De combinatie van Zon in een luchtteken met Maan in een negatief teken en ook Zon in positief teken met Maan in negatief teken wijkt significant af van de verwachting. Opvallend is dat de tendens tot een hogere frequentie van Zon in positieve en luchttekens die we in de oorspronkelijke groep vonden hier zelfs zeer significant aanwezig blijken. Ook de elementenverdeling in zijn geheel en de tekenverdeling in zijn geheel wijken significant af van verwachting. De kruizenverdeling daarentegen blijkt opnieuw niet af te wijken van de verwachting.

Als we deze replicatiegroep vergelijken met samples A en B uit de oorspronkelijke groep, dan valt op dat de waarschijnlijkheidswaarden op de genoemde variabelen kleiner worden. De 3 groepen volgen in de tijd op elkaar dus het gemiddelde geboortejaar was bij groep A het laagst en in de replicatiegroep het hoogst.

Nog iets over de betekenis van de combinatie Zon in lucht met de Maan in een negatief teken in astrologisch-theoretische termen. Een mens met in zijn kern twee kanten: een actieve, naar buiten gerichte instelling op communicatie, informatieverwerving en ook op sociale verbindingen met daarnaast de eigenschap dat hij of zij het meest 'bijkomt' van activiteit en zich het meest thuis voelt in een sfeer waarin receptieve kwaliteiten centraal staan, die eerder met geborgenheid te maken hebben, zoals zorgzaamheid, zekerheid en ontvankelijkheid.

Denken over de NVWOA

In de nieuwsbrief van augustus jongstleden stond het verslag van de discussiebijeenkomst 'Een nieuw programma voor de NVWOA' die op 1 mei van dit jaar werd geleid door Wout Heukelom. Daarin kwam niet alleen een visie op zo'n eventueel nieuw programma ter sprake, maar ging het ook over de relatie tussen onderzoek, de vereniging en de leden. Hieronder geeft Hans de Groot een persoonlijke visie op deze driehoek. De lezer is van harte uitgenodigd te reageren.

Goed onderzoek vereist zelfbeperking en onderzoeksdiscipline, zo stelt Wout Heukelom in de samenvatting van de discussiebijeenkomst 'Een nieuw programma voor de NVWOA?', die plaatsvond op 1 mei jongstleden. Maar dat is niet alles, want die zelfbeperking en onderzoeksdiscipline vinden pas hun geëigende toepassing bij een 'persoonlijk gerichte dienstbaarheid aan de studies van anderen'.

Gezien de veelgehoorde klacht dat er zo weinig van de grond komt binnen NVWOA-kringen valt er iets voor te zeggen om de krachten te bundelen. Als meer mensen hun steentje bijdragen aan een bestaand project, dan geeft dat meer kans op resultaat dan wanneer ieder als individu probeert te bouwen met maar één steen. Tot zover is het een kwantitatieve kwestie waarbij het gaat om tijd en energie.

Interessanter maar tegelijk ook problematischer is het als kwalitatieve kwestie. Dienstbaarheid is – niet alleen astrologisch – iets anders dan samenwerking. Mensen die samenwerken delen niet alleen het werk maar ook de doelstelling. Dienstbaarheid daarentegen vraagt de afwezigheid van een persoonlijke doelstelling en van een direct individueel belang. Deze oude deugd vergt een onpersoonlijke inzet binnen een georganiseerd geheel.

Daarin schuilt ook een probleem, want dienstbaarheid scoort in deze samenleving bepaald niet hoog als uitgangspunt voor menselijk handelen. Dat is bijvoorbeeld te zien in hoe er binnen organisaties over het bereiken van kwaliteit wordt gedacht. In de tijd dat die vraag ontstond werd alleen gekeken naar het product. Product goed, al goed en dienstbaarheid van de medewerkers aan het bereiken van een goed product was een even centrale als vanzelfsprekende factor. Door steeds zwaardere concurrentie is de ontwikkeling in het denken over kwaliteit steeds verder gegaan. De oriëntatie op louter de kwaliteit van het product aan het begin van de 20^e eeuw heeft plaatsgemaakt voor een steeds bredere benadering en zo is er de laatste jaren een tendens om bij het streven naar kwaliteit terdege rekening te houden met hoe medewerkers de kwaliteit van hun werk(situatie) ervaren. En diezelfde medewerkers worden in hedendaagse kwaliteitsvisies beschreven als proces-eigenaren, een term waar de aloude dienstbaarheid aan de baas moeilijk meer in terug te vinden is.

De NVWOA is geen onderneming en kent geen medewerkers. Het is geen vakgroep van onderzoekers in opleiding of in dienstbetrekking maar een vereniging met leden die om hun moverende redenen lid zijn. Een deel daarvan doet zelf aan onderzoek in een richting die zij bewust hebben gekozen of omdat zij zich persoonlijk goed konden vinden in de richting die het pad ging. En gezien de enorme breedte en diversiteit van het centrale thema, astrologie, is de kans klein dat het onderzoek van de één raakvlakken heeft met dat van een ander. De motiverende factor is persoonlijk: de hoop op succes van het eigen project, de vrijheid van het er bij perioden meer en minder tijd en energie in steken, enzovoort. Dienstbaarheid is daar dus ver te zoeken, je moet er misschien zelfs wel wat egocentrisch voor zijn.

Eén van de grootste problemen voor de individuele onderzoeker als persoon is dat het moeilijk is voldoende respons en stimulans te krijgen. Een van de belangrijkste drijfveren om door te gaan is hart voor de zaak. En dat is in dit geval een eigen zaak. En juist dat kan, vermengd met ambitie en vertrouwen in het project, een heleboel tijd en energie vrijmaken.

Een probleem wat betreft het onderzoek zelf is dat het veel vergt om in termen van degelijkheid en resultaat ergens te komen. *Know how*, volharding, om kunnen gaan met problemen en de bereidheid tot het bijstellen van ideeën, dat zijn onmisbare ingrediënten om ergens te komen.

Het is dan ook de vraag of de persoonlijk gerichte dienstbaarheid aan de studies van anderen, waar Wout Heukelom voor pleit, voor een onderzoeksgericht NVWOA-lid een geschikte benadering is. Dienstbaar kan je zijn aan een vereniging met een gezamenlijk te bereiken doelstelling waar de leden voor willen werken, zoals een muziekvereniging waarvan de leden gezamenlijk toewerken naar een uitvoering. Maar bij de NVWOA ligt de relatie tussen leden en vereniging anders.

De vereniging zou er misschien aan kunnen bijdragen dat leden in hun eigen onderzoeksactiviteiten ergens komen, maar moet het niet zelf willen bereiken.

En als dus niet de leden maar de vereniging de dienstbare partij wordt, dan is vervolgens de vraag hoe dat het beste gestalte kan krijgen.

Hans de Groot

De NVWOA Nieuwsbrief is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Wetenschappelijk Onderzoek van de Astrologie.

Bestuur NVWOA:

Voorzitter: drs. F.J. Methorst, Kasaidreef 19, 3564 AS Utrecht, tel. / fax: 030 - 261 77 23, e: floris.methorst@planet.nl
Secretaris: Hans van Oosterhout, Turkooisdrift 10 3436 BG Nieuwegein tel.: 030 -603 37 99, e: hans@hvoosterhout.demon.nl.
Penningmeester / coördinator onderzoek: drs. F. Vernooij, Prof. H. de Vrieslaan 9, 3571 GE Utrecht, tel. 030 - 271 15 66,
e: tover@hetnet.nl;

Drs. A.G. Bruining, Petemoederslaan 11 bis a 3552 AH Utrecht, tel. 030 - 273 29 54, e: lexbruin@worldonline.nl;
Redactie Nieuwsbrief: Hans de Groot, Jeanne d'Arclaan 250, 1183 BG Amstelveen, tel. 020 - 647 53 49, e: hansvaio@planet.nl

Website: NVWOA: <http://home.worldonline.nl/~lexbruin/index.htm>